

Discurs del Mantenedor del Certamen Marià 2023

En honor de la Mare de Déu de la Soledat titular de la Congregació de la Sang de Lleida

Román Sol Rodríguez

Benvolgudes autoritats, senyores i senyors.

M'agradaria començar la meva intervenció agraint la invitació per ser aquest any el mantenedor de la festa de l'Acadèmia Mariana dedicada a la Mare de Déu de la Soledat. I la conjunció de les dues coses, l'Acadèmia i la Soledat, em porta a recordar els meus oncles Romá Sol i Maria del Carme Torres que van dedicar la seva vida com a lleidatans i historiadors a Lleida i els seus fets grans i petits, i van tenir ocasió de centrar la seva atenció a les dues realitats que avui celebrem.

Pel que fa a l'Acadèmia, els va acompanyar tota la vida. La primera vegada que vaig tenir l'ocasió de concelebrar la missa al seu oratori va ser amb motiu de les noces d'or. Ells s'havien casat aquí, davant de la Mare de Déu de l'Acadèmia, i quan es van complir cinquanta anys van voler tornar a donar gràcies a Déu al mateix lloc del seu enllaç matrimonial, on va tenir el seu inici la seva vida junts el 1956. Em van explicar ells, ja que el bisbe Ciuraneta va presidir la celebració, que inicialment els hauria agradat convidar-lo però no es van atrevir per no molestar. No obstant això, quan el bisbe va tenir notícia es va mostrar feliç de poder-ho fer, ja que res li podia donar més alegria que presidir aquesta cerimònia d'aniversari de fidelitat matrimonial, i així va ser.

Pel que fa a la Mare de Déu de la Soledat, els meus oncles Carme i Romà van escriure el 2002, una documentada història de la Congregació de la Sang, on podem trobar preciosos detalls sobre la imatge de Maria que avui celebrem, i sobre l'arrelada tradició que té a la nostra ciutat amb motiu de la processó del sant Enterrament el Divendres Sant.

És una història que continua on ells la van deixar, i el més recent ha estat la restauració del manto de la Verge. Un manto que es va salvar a la persecució religiosa que va destruir la imatge original i les seves joies. Per dur a terme aquesta restauració i obtenir donatius, mossèn Jaume Melcior, actual consiliari de la congregació, es va servir del lema: "l'Amor es manifestà en Bellesa", i a aquesta qüestió volia dedicar avui les meves paraules, doncs entenc que en aquesta via de la bellesa, com a camí d'accés a Déu i d'evangelització al nostre temps, es troba perfectament representada tant a l'Acadèmia com a la Mare de Déu de la Soledat.

Per tant, començaré citant el magisteri recent de l'Església sobre aquest tema de la fe expressada a la bellesa. Continuaré, en segon lloc, amb la bellesa de la Mare de Déu tal com es troba a les pintures de l'oratori de l'Acadèmia. I conclouré amb la bellesa de la Mare de Déu de la Soledat en el seu sentit espiritual.

Al camp de la música, el Sant Pare ens va parlar de Bach i de Mozart: "l penso que la gran música nascuda a l'Església és per fer audible i perceptible la veritat de la nostra fe: del gregorià a la música de les catedrals fins a Palestrina ia la seva època, fins a Bach i Mozart i Bruckner i així successivament... Escoltant totes aquestes obres (...) de sobte diem: és veritat! On neixen coses així és la Veritat. Sense una institució que descobreixi el veritable centre creador del món, no pot néixer aquesta bellesa".

Benet XVI, en el viatge a Madrid, amb motiu de la Jornada Mundial de la Joventut de 2011, va presidir un via crucis amb talles de grans escultors, com Gregorio Fernández, Francisco Salzillo o Mariano Benlliure. "Amb pietat i fervor hem celebrat aquest Via Crucis, acompanyant Crist en la seva Passió i Mort. (...) També ens ha ajudat en aquest itinerari cap al Calvari la contemplació d'aquestes imatges extraordinàries del patrimoni religiós de les diòcesis espanyoles. Són imatges on la fe i l'art s'harmonitzen per arribar al cor de l'home i convidar-lo a la conversió. Quan la mirada de la fe és neta i autèntica, la bellesa es posa al seu servei i és capaç de representar els misteris de la nostra salvació fins a commoure'ns profundament i transformar el nostre cor".

En el viatge a Barcelona per a la dedicació de la Sagrada Família, va tenir grans elogis en referir-se a la fe de Gaudí transformada en pedra. "Al cor del món, davant de la mirada de Déu i dels homes, en un humil i joiós acte de fe, aixequem una immensa mola de matèria, fruit de la natura i

d'un incommensurable esforç de la intel·ligència humana, constructora d'aquesta obra d'art. Ella és un signe visible del Déu invisible, a la glòria del qual s'alcen aquestes torres, sagetes que apunten a l'absolut de la llum i d'Aquell que és la Llum, l'Altura i la Bellesa mateixa”.

I acabem les cites d'aquest Sant Pare sobre art amb la pintura, amb el que va dir sobre el Crucificat de Grünewald, a l'església d'Isenheim (i actualment en un museu de Colmar), que pertanyia al convent dels antonians que cuidaven malalts, sobretot de mals cutanis com el ergotisme o “foc de sant Antoni”. “El crucificat està representat com un d'ells, torturat pel dolor més gran d'aquell temps, el cos sencer ple de bubons de la pesta. (...) Davant aquesta imatge resaven els monjos, i amb ells els malalts, que trobaven consol en saber que, en Crist, Déu havia patit amb ells. Aquest quadre feia que a través de la seva malaltia se sentissin identificats amb Crist”.

Els religiosos que els cuidaven eren antonians, com els primers que van estar a la Sang de Lleida. Perquè la que avui es la Sang va ser església i convent d'antonians fins a la seva extinció a la fi del segle divuit i, després, és quan el temple va ser adquirit per la congregació de la Sang per al seu culte.

Per la seva banda, el sant pare Francesc ens ha escrit una carta apostòlica *Candor lucis aeternae* al VII centenari de la mort de Dante Alighieri, on diu sobre la “Divina comèdia”: “ell va saber expressar, amb la bellesa de la poesia, la profunditat del misteri de Déu i de l'amor”. I recentment ha pronunciat un discurs sobre l'art sacre en la commemoració esmentada del cinquantenari de la galeria d'art modern dels museus vaticans.

Però ara voldria fixar-me que, un segle abans d'aquest esplèndid desenvolupament de la teologia de la bellesa als nostres dies, ja havia estat fundada la nostra Acadèmia el 1862 amb aquesta clara consciència de servir-se de la literatura i el art com a expressió de la nostra fe catòlica i com a instrument d'evangelització.

Per tant, aquesta invitació a seguir la *via pulchritudinis*, que a alguns podia semblar relativament nova, la podem veure realitzada a l'Acadèmia Bibliogràfico-Mariana de Lleida des del seu inici. Efectivament, en crear-se aquesta institució es va marcar com a objectiu: “L'Acadèmia Mariana en obsequi de la Immaculada Concepció serà una societat de literats,

formada per tal de compondre, publicar i propagar llibres i escrits relatius exclusivament a la Santíssima Verge”.

I després de la revisió dels estatuts societaris que disposava l'adequació al Codi de Dret Canònic, es va redactar el 1918: “L'Acadèmia Bibliogràfic-Mariana és una Associació que té per objecte honrar la Verge Santíssima i difondre el coneixement dels seus excel·lències i glòries preferentment per mitjà de la Literatura i les Belles Arts”.

D'això és una clara expressió plàstica el seu oratori, on hi ha una autèntica lliçó de teologia mariana mitjançant la bellesa, a través de la bellesa del retaule, de les pintures i de les vidrieres, amb un programa iconogràfic molt complet que recorre tota la Sagrada Escripura. L'amor a Maria dels seus fundadors "es va manifestar en bellesa", com hem recordat a propòsit del manto de la Mare de Déu de la Soledat. La mateixa idea d'un certamen poètic respon a aquest interès per unir la bellesa amb la nostra Mare del cel.

Els frescs de l'anteoratori ens parlen d'episodis històrics, com la proclamació del dogma o la protecció de la Mare de Déu davant d'una epidèmia de pesta. Al retaule neogòtic hi ha la talla de la patrona, amb alguna altra imatge. Als vitralls hi ha dos cicles, un de la vida de Maria en companyia del seu fill Jesús, com al rosari, i un altre als finestrals sobre la història de la mateixa Acadèmia, amb representació dels seus fundadors i de la tradició de la processó amb torxes des de la Seu Vella.

Pel que fa a les pintures, per la seva localització hi ha tres grups: parets, voltes i columnes. Pels seus temes, serien cinc, ja que algun d'aquests grups s'ha de subdividir, ja que a les parets hi ha dues sèries: una sobre la Saviesa i una altra sobre dones de l'Antic Testament; i, a les voltes, es donen igualment dues sèries, una de símbols marians a les naus laterals i una altra, a la nau central, de personatges bíblics: profetes i evangelistes.

Totes aquestes pintures es refereixen a la Verge Santíssima i perquè no hi hagi cap dubte s'acompanyen de textos en llatí de la Sagrada Escripura de significació i lectura marianes. Les cites estan preses de la Vulgata, per la qual cosa poden apreciar-se petites diferències amb l'actual Neovulgata.

Comencem per les tres pintures sobre la Saviesa, que contenen temes originals i són les més específiques sobre la missió de l'Acadèmia.

N'hi ha dos al presbiteri de l'oratori. Mirant de cara, a l'esquerra del retaule: *La Saviesa rebent l'homenatge de les Ciències i de les Arts*; ia la dreta: *La Saviesa rebent l'homenatge de la Indústria i de la Poesia*. Totes dues representen la Verge com a Seient de la Saviesa. I la tercera, una mica menys visible, és al cor sobre la porta d'entrada: *Maria, Mare de la Divina Gràcia, protectora de la bibliografia mariana*.

Com són moltes les pintures del sostre de l'oratori de l'Acadèmia, en seleccionarem alguna per comentar i es vegi quina és la idea general que presideix tot el conjunt, és a dir, com la bellesa de la Verge Maria està representada mitjançant símbols. A la nau lateral esquerra, a la primera volta, els símbols es refereixen a la vida animal i vegetal, i apareixen aïllats sobre una resplendor daurada i un fons blau, comú a tota aquesta sèrie de pintures. Els escollits són: la vinya, l'ovella, el lliri i el colom, i van acompanyats pels versicles del capítol V del llibre IV d'Esdras (un text no canònic, cosa que no es tornarà a donar en aquest oratori).

Tots ells comparteixen la mateixa idea, la unicitat o singularitat, mitjançant la repetició de diferents imatges. Les cites en llatí són: *Ex omnibus arboribus terrae elegisti vineam unicam, ex omnibus plasmatis pecoribus providisti tibi oveam unam, ex omnibus floribus orbis elegisti tibi liliun unum, i ex omnibus nominasti tibi columbam unam*. Així, de tots els arbres se'n destaca la vinya; de tots els ramats, l'ovella; de les flors, el lliri; i dels ocells, el colom.

Per exemple, vegem el primer, la vinya: *Ex omnibus arboribus terrae elegisti vineam unicam* (IV Esd 5, 23). El motiu de la vinya és més comú aplicar-lo a Jesús, que va dir de si mateix que era la Vid veritable (cf. Jn 15, 1-6) i va escollir el vi per donar-nos la seva pròpia Sang. Això no obstant, d'acord amb el versicle, si Déu es tria una vinya, aquesta només pot ser Maria. Aquest tema es pot trobar en altres llocs de l'Esclitura, com en el Salm 128, 3 en què s'expressa la benedicció següent: "La teva dona, com a parra fecunda, enmig de casa teva; els teus fills, com a nous d'olivera, al voltant de la teva taula". A l'Eclesiàstic trobem un parell de textos: "Com la vinya va donar fruit de suau perfum" (Eclo 24, 17), i: "Com la vinya vaig fer bells sarments i les meves flors van donar fruits saborosos i rics" (Eclo 24, 23). Fins i tot al Cantar dels Cantars apareixen les vinyes i el seu fruit, admetent una lectura mariana, per exemple: "Anem entre les vinyes, vegem si les vinyes han florit" (Ct 7, 13). En conclusió, la personificació mariana de la vinya dona que el seu fruit sigui Jesús.

Vegem ara el lliri: *Ex omnibus floribus orbis elegisti tibi liliun unum* (IV Esd 5, 24). Aquesta flor és esmentada a l'evangeli per la seva bellesa i per la cura amb què Déu la vesteix d'incomparable bellesa (cf. Mt 6, 28-29). La representació de Maria amb un lliri al seu costat és present en força pintures de l'Anunciació, de vegades es veu en un gerro a prop seu, en altres el lliri és portat a la mà per l'arcàngel sant Gabriel. L'elecció del lliri és comprensible perquè en la blancor d'aquesta flor es troben, a més de la seva singular bellesa, les idees de puresa i de virginitat, a les quals es pot sumar el fet de no haver estat mai tocada per la brutícia del pecat, és a dir, la seva concepció sense taca. No estranya per tant la seva menció al Cantar dels Cantars, la dona diu: "Jo sóc el narcís de Sarón/ un lliri de les valls", i li contesta el marit: "Com a lliri entre els cards/ és la meva estimada entre les donzelles" (Ct 2, 1-2). Si Déu és el marit i la seva estimada la Verge Maria, veiem que en les seves paraules tots dos fan servir la metàfora del lliri.

A la volta central de l'esquerra, els símbols marians pertanyen a la terra: el mar, el riu, la muntanya i la font, i estan pintats com a paisatges. Els textos de l'Esriptura pertanyen a diversos llibres i són: *Moveatur mare et plenitud eius, Flumen Dei, In vertice montium i Fons ascendebat de terra.*

A la darrera volta d'aquest costat esquerre, les pintures corresponen al cel: el sol, la lluna, l'arc de Sant Martí o l'arc del cel, i l'estrella del matí, amb les seves inscripcions respectives: *Speciosior sole, Luna perfecta in aeternum, Arcus meus in nubibus i Stella splendida et matutina.* Una altra vegada les figures apareixen aïllades sobre una resplendor daurada. En tota aquesta nau s'han presentat símbols de la natura, no en va es diu que Déu no ha escrit un sol llibre, la Bíblia, sinó que també ens parla a la natura, obra de les seves mans, i en ambdós "llibres" apareix la seva obra mestra: la Verge Maria.

Fins aquest moment hem vist elements naturals pintats a les voltes del costat esquerre i ara passem a una sèrie de construccions humanes. A la nau lateral dreta, a la primera volta s'al·ludeix a Jerusalem i el temple, per això veiem el tron de Salomó, la ciutat de Sió, el cel nou i el temple de Salomó. Les cites respectives són: *Fecit rex Salomon thronum d'ebore grandem, Elegit Dominus Sion in habitationem sibi, Coelum novum i Domus Dei talis es deu ut in cunctis nationibus nominetur.*

A propòsit del tron de Salomó: *Fecit rex Salomon thronum d'ebore grandem* (3 Re 10, 18). Aquest text de la Vulgata es correspon a la Neovulgata amb 1 Reis, 10, 18. La representació de la Verge com a tron és molt corrent, ja que asseure Jesús a les cames la converteix en el seu tron, bé sigui de gràcia o de misericòrdia. Com a tron també és habitual donar-li el títol de tron de Saviesa. En aquest cas, en relació amb el tron de Salomó, a causa de la seva petició a Déu d'atorgar-li saviesa per sobre de victòries o riqueses, fa encara més propera aquesta figura en ser Jesús la mateixa saviesa encarnada. Quan se'n va anar la reina de Saba, Salomó va disposar dels seus recursos per a l'engrandiment del seu regne. El corresponent passatge del llibre dels Reis descriu amb força detall les peces de la seva seu: "El rei va fer un gran tron d'ivori i el va revestir d'or finíssim. El tron tenia sis grades i un respatllet rodó a la part posterior amb braços a un costat i a l'altre del seient; dos lleons de peu al costat dels braços, més dotze lleons de peu sobre les sis grades, a un costat i l'altre. No es va fer res semblant en cap regne" (1 Re 10, 18-20). A partir d'aquests elements se'n fan associacions amb la nostra Senyora, per exemple: el tron era tot d'ivori, és a dir, una matèria de les més precioses de la terra i Maria és el que la terra té de més valuós; el tron estava recobert d'or finíssim i la Verge va estar tota plena d'una caritat ardent cap a Déu i els homes; el tron estava circumdat per dotze lleons, símbol de poder i protecció, i ella està protegida per totes les legions dels àngels, ràpids a seguir les seves ordres i desitjos; el tron estava fet només per a ell, com a rei poderós i pacífic, com la Verge va ser el tron reservat per al Verb diví.

A la volta segona i central de la dreta trobem més temes dedicats a la celebració del culte: el canelobre d'or, la taula dels pans, el got del manà i l'altar d'or. Els textos són tots de l'Èxode: *Candelabrum purissimum cum vasis suis, Pones super mensam panes propositiones in conspectu meo semper, Sume vas unum, et mitte ibi man, et repone coram Domino* i *Altare aureum in quo adoletur incensum*.

Vegem el canelobre d'or: *Candelabrum purissimum cum vasis suis* (Ex 31, 8). A l'Èxode es donen una sèrie d'indicacions sobre el culte que s'havia de fer a la Tenda de la trobada. Aquest mateix canelobre està descrit en un capítol anterior del llibre de l'Èxode: "Faràs els varals de fusta d'acàcia i els revestiràs d'or. Amb ells es transportarà la taula. Faràs també les fonts, els gots, els gerros i les tasses per a les libacions. D'or pur els faràs. I sobre la taula posaràs perpètuament davant meu el pa de la Presència. Faràs també un canelobre d'or pur. Faràs d'or massís el

canelobre, el peu i la tija. Les seves calzes -corol·les i flors- formaran un cos amb ell. Sortiran sis braços dels costats: tres braços d'una banda i tres de l'altra" (Ex 25, 28-32). Una lectura mariana dels seus elements podria ser: el canelobre il·lumina el lloc sagrat, i Maria és la veritable portadora de la llum, perquè ha donat a la terra la veritable llum que il·lumina tot home que ve al món; el canelobre era d'or finíssim i la Verge és de debò un canelobre d'or massís per les seves virtuts i qualitats; el canelobre no es deteriorava mai per la qualitat del seu or i Maria no va ser mai pertorbada pel menor defecte; i el canelobre amb els seus set braços sostenia set llums, que cremaven davant del Sant dels Sants, de manera similar la Mare de Déu va ser durant la seva vida terrenal un canelobre portador dels set dons de l'Esperit Sant.

A la tercera i última volta d'aquesta banda dreta, sobre la porta de la sagristia, hi ha els símbols de l'arca de Noè, el tabernacle, l'arca de l'aliança i l'escala de Jacob, amb els versicles: *Ferebatur super aquas, Tabernaculo Dei cum hominibus, Signum foederis i Summitas ejus coelos tangebant*.

Sobre l'arca de Noè està escrit: *Ferebatur super aquas* (Gn 7, 18). Aquesta imatge és de les més desenvolupades en la seva relació amb la Verge, en tractar-se d'una exemplar història de salvació, perquè l'arca va ser disposada per Déu per salvar el gènere humà i la Verge va ser creada per a la redempció universal. Vegem quines són les analogies més comunes que s'han establert: per l'arca es va salvar Noè amb la seva família i Maria ha salvat el gènere humà per mitjà de Jesús; només vuit persones es van salvar a l'arca, mentre que a la Verge tots són cridats a la vida eterna; fora de l'arca no va haver-hi salvació, així fora d'ella no hi ha salvació perquè és la Mare de la gràcia; l'arca navegava sobre les onades sota les quals naufragava el món, Maria no fou tocada per les aigües immundes de la concupiscència i del pecat; Noè va fabricar l'arca, i Jesús es va preparar la seva Mare; l'arca fou construïda de fusta preciosa, i la nostra Senyora fou formada plena de gràcia i de virtuts; el món va ser repoblat per les persones que es van salvar a l'arca, i el paradís està poblat dels fidels de Maria, arca de salvació. Així doncs, en definitiva, els qui es refugien a la Mare de Déu no s'ofeguen en el diluvi de les passions i se salven.

Amb aquests comentaris podem donar per acabada aquesta segona part sobre els símbols marians de les pintures de l'oratori, conscients que només hem aprofundit una petita part. I arribem a la part final sobre la

Mare de Déu de la Soledat. Recordàvem abans que el manto de la Verge de la Soledat recentment s'ha restaurat, gràcies a l'amor dels seus devots pendents de la bellesa de la Mare de Déu. És la idea del regal que es fan els enamorats i que esmenta sant Josepmaria Escrivá quan diu que: “Els enamorats no es regalen trossos de ferro ni sacs de ciment, sinó coses precioses: el millor que tenen”. Tots nosaltres entenem perfectament aquesta manera de procedir i qualsevol que senti amor al seu cor. Això dona raó de la bellesa de l'oratori de l'Acadèmia i de la imatge de la Soledat, obra de l'escultor Modest Gené, en qui ara centrarem la nostra atenció a les nostres paraules finals.

Si ens fixem en el seu nom, caldria dir que la Mare de Déu té més de mil noms que li ha donat l'amor. En la celebració del centenari de l'Acadèmia va venir a Lleida com a mantenidor José María Pemán, i en l'acte que va haver-hi al teatre Principal va parlar dels noms de la Verge a la península, de nord a sud i va fer la següent observació: “Generalment, les advocacions marianes del nord, solen ser localistes i estar unides al lloc on són i així es diu la Verge de Covadonga, la Verge de Roncesvalles, d'Aránzazu, de Begonya, la Verge de Montserrat. Les verges del sud tenen advocacions psicològiques i estan unides a algun matís de l'esperit, i es diu la Mare de Déu de la Soledat, del Dolor, del Major Amor, la Mare de Déu de l'Amargor o la Mare de Déu de l'Esperança. Aquelles són denominacions que parlen al riu, a la muntanya, a la vall; aquestes altres denominacions que recorren aquesta geografia de l'esperit les províncies del qual són el dolor o l'alegria. (...) Aquelles són advocacions que assenyalen cap a fora un paisatge i aquestes són advocacions que revelen cap a dins una intimitat”.

La nostra Mare de Déu de la Soledat correspon a aquesta geografia de l'ànima. La Soledat és un dels set dolors de la Mare de Déu, l'últim és el dolor de Maria després de la mort del seu Fill i després d'haver-lo dipositat al sepulcre. Aquest moment en què s'ha quedat ella sola, és a la litúrgia de la Setmana Santa el dia del Dissabte Sant, en espera de la resurrecció de Jesús. La tradició ens diu que ella va ser la primera visitada pel redemptor ressuscitat, abans que el veiessin Maria Magdalena, les santes dones, els apòstols i els deixebles. La solitud es presenta així com l'últim dolor humà, amb origen en la mort d'una persona estimada. També la solitud és un mal creixent del nostre temps, com a fruit de l'egoisme i de l'individualisme, de la destrucció de la família, de la manca d'amor, de la “duresa de cor” que va dir Jesús davant dels qui volien trencar el matrimoni.

Es diu que la nit del Dissabte Sant, amb Jesús al sepulcre, tota Jerusalem dorm, només Maria roman desperta, hi ha una llum encesa aquella nit en una casa, és la fe de Maria que espera la resurrecció del seu Fill. Podem imaginar els apòstols dispersos, desanimats, temorosos després de la passió del seu Senyor, oblidats de la fe que li havien tingut. Però en el cas de Maria, això és inimaginable: ella manté viva la flama de la seva fe, és l'últim moment de la seva soledat en espera de Jesús, i Ell ve. Amb la fe mai no estem sols, Jesús ens acompanya en tots els moments de la nostra vida. En realitat, gràcies a la fe, mai no estem sols amb Jesús i Maria que ens acompanyen sempre fins que entrem en la vida eterna de la seva mà.

M'agradaria acabar aquesta intervenció amb la pregària del sant pare Benet en aquell via crucis que acabava davant d'una imatge de la Verge de la Soledat, dient: “et rebem com a Mare nostra. T'acompanyem en la teva soledat i t'oferim la nostra companyia per continuar sostenint el dolor de tants germans nostres que completen a la seva carn el que falta a la Passió de Crist, (...) perquè experimentin sempre que la Creu és el camí cap a la glòria, i la Passió, el preludi de la Resurrecció”.

Moltes gràcies

Paranimf de l'Acadèmia Mariana

Lleida, 1 d'octubre de 2023